Hallintovaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto asiassa U 69/2022 vp ja UJ 2/2025 Komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevista säännöistä

1 Yleistä

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitusta asiasta ja erityisesti valtioneuvoston U-jatkokirjelmästä. Poliisihallitus on asian aiemmissa käsittelyvaiheissa osallistunut asian valmisteluun ja lausunut asiasta.

2 Valtioneuvoston kirjelmästä

Kuten valtioneuvoston kirjelmästä ilmenee, on lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta merkittävä ja kasvava ongelma, jonka ennalta estämiseksi ja torjumiseksi komissio on laatinut lainsäädäntöehdotuksen. Varsinkin verkkovälitteisesti tapahtuvan lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sekä tätä esittävän materiaalinen laiton välittäminen on kasvanut merkittävästi ja voimassa oleva lainsäädäntö ei tarjoa riittäviä keinoja puuttua näihin vakaviin rikoksiin. Kuten komission esityksestä ilmenee, niin tavoitteena on ollut luoda sellainen oikeudellinen kehys, joka mahdollistaa erityisesti lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan kuva-aineiston tunnistamisen ja sen tehokkaan poistamisen verkkoympäristön palveluista.

Asetusehdotusta on muokattu nykyisen EU-puheenjohtajuuskauden aikana siten, että se mahdollistaa erityisesti palveluntarjoajien vapaaehtoiset toimet, joilla pyritään suojaamaan internetin palveluita käyttäviä nuoria ja lapsia sekä torjumaan lapsiin kohdistuvaa vakavaa rikollisuutta. Asetusehdotuksesta on poistettu aiemmassa ehdotuksessa mukana ollut ja internetin palveluntarjoajia velvoittanut tunnistamismääräys ja uusi asetusehdotus noudattelee pääosin voimassa olevan ns. tilapäisen asetusta toimissa, joihin internetin palveluntarjoajat ovat oikeutettuja.

Tilapäisen asetuksen voimassaolon ajan lainvalvontaviranomaiset mukaan lukien Suomen poliisi on saanut joiltain suurilta internetin palveluntarjoajilta ilmoituksia lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan aineiston levittämisestä, lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta tai sellaiseen houkuttelusta. Poliisin operatiivisen toiminnan arvion mukaan tällaiset ilmoitukset ovat erittäin merkityksellisiä ja tärkeitä, jotta poliisi saa tiedon, joka

mahdollistaa esitutkinnan aloittamisen epäillystä rikoksesta. Ilman palveluntarjoajilta saatavia edellä mainittuja ilmoituksia on todennäköistä, että poliisi ei saisi tietoa em. rikosepäilyistä ja rikoksentekijät voisivat jatkaa toimintaansa.

Koska verkossa tapahtuva lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta ja siihen liittyvän materiaalin jakaminen verkkoympäristössä on mittakaavaltaan suurta, niin pelkästään poliisin tai muiden viranomaisten toimenpiteillä ei voida tehokkaasti puuttua näihin vakaviin rikoksiin, vaan on tärkeää, että internetin palveluntarjoajat voivat omilla vapaaehtoisilla toimenpiteillä vaikuttaa siihen, että palveluiden käyttäminen on turvallista ja rikoksia voidaan ehkäistä heidän ylläpitämillä alustoilla.

3 Asetusehdotuksen keskeisimmät muutokset

Aiemmassa asetusehdotuksessa mukana ollut tunnistamismääräys on poistettu ja tätä muutosta voidaan pitää hyväksyttävänä, vaikka tunnistamismääräyksen toimintaan velvoittavat säännökset olisivatkin olleet rikosten torjunnan kannalta tehokkaampi menetelmä kuin vapaaehtoisuuteen perustuvat toimet. Valtioneuvoston kirjelmässä viitataan asetusehdotuksen artikla 85:een, jossa säädettäisiin kehotuksesta arvioida kolmen vuoden kuluttua tunnistamismääräyksen tarpeellisuutta uudelleen. Arviointimenettelyn kirjaaminen ja lainsäädännön tehokkuuden määrävälein tehtävä tarkastelu on varsin yleistä EU-lainsäädännössä ja sellaisenaan kannatettavaa. Kirjaus tosin nostanee kritiikkiä tunnistamismääräystä kohtaan, mutta on huomattava, että kyseessä on ainoastaan arviointimenettelystä ja lainsäädännön uudistaminen edellyttäisi luonnollisesti normaalia lainsäädäntöprosessia.

Ehdotuksen merkittävin muutos aiempaan olisi se, että sen myötä tällä hetkellä voimassa oleva direktiivin 2002/58/EY tilapäisessä poikkeuksessa säädetty tuotaisiin käsittelyssä olevalla asetuksella pysyvän sääntelyn piiriin. Tätä on pidettävä kannatettavana ja on erittäin tärkeää varmistaa, että tilapäisellä asetuksella säädetty toiminta on jatkossakin mahdollista internetin palveluntarjoajille. Tilapäisessä asetuksessa säädettyä toimintaa on toteutettu joidenkin internetin palveluntarjoajien toimesta jo useita vuosia ja toiminnalla on todettu olevan merkittävää vaikutusta lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten torjunnalle. Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivaltaan liittyvän kuvamateriaalin levittämiseen torjuntaan on kehitetty teknologiaa, joka mahdollistaa aiemmin tunnistetun materiaalin uudelleen tunnistamisen tehokkaasti ja yritykset ovat kertoneet julkisuuteen näiden teknologioiden käytöstä. Teknologiat kehittyvät edelleen varmistaen entistä paremman tarkkuuden tunnistamisessa. Tilapäisen asetuksen ollessa voimassa näiden teknologioiden käytön osalta ei ole esitetty merkittävää julkista kritiikkiä tai sellaista huolta tietosuojan tai tietoturvan vaarantumisesta, että esimerkiksi komissio tai kansalliset tietosuojaviranomaiset olisivat puuttuneet niiden käyttöön. Kyseisillä työkaluilla ei myöskään ole pyritty puuttumaan päästä päähän salatun viestinnän sisältöön tai purkamaan sitä.

Muokatussa asetusehdotuksessa ei velvoitettaisi internetin palveluntarjoajia arvioimaan ja toimeenpanemaan lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan kuva-aineiston levittä-

miseen puuttuvia keinoja ja tätä uudistusta ei voida pitää kannatettavana. Useat palveluntarjoajat tekevät toimia, joiden tavoitteena on ehkäistä lapsiin kohdistuvia rikoksia, mutta laajemmilla velvoitteilla riskien arvioinneista ja velvoittavista toimenpiteistä oltaisiin voitu saada enemmän hyötyä.

4 Asetusehdotuksessa säädettyjen keinojen oikeasuhteisuus ja välttämättömyys

Asetusehdotuksessa säädettävät merkittävimmät kohdat ovat olleet voimassa vuodesta 2021 ja ennen tätä ajankohtaa internetin palveluntarjoajat ovat käsitelleet sähköisen viestinnän tietoja lapsiin kohdistuvien vakavien rikosten torjumiseksi ja merkittäviä huolia ei ole noussut esille asetuksessa säädettyjen keinojen oikeasuhteisuudesta ja välttämättömyydestä. Komission tulkinta siitä, että vapaaehtoiset toimet ovat EU:n perusoikeuskirjan mukaisia on kannatettava. Lainsäädäntö mahdollistaa jossain määrin nykyisinkin viestinnän luottamuksellisuuteen kohdistuvat toimenpiteet esimerkiksi tietoturvauhkien torjumiseksi ja oikeushyviä punnittaessa tulisi lasten oikeus elämään ja koskemattomuuteen olla vähintäänkin samanarvoisia. Internetin palveluntarjoajien käyttämät tekniset menetelmät ovat sellaisia, että ne mahdollistavat viestinnästä lasten seksuaaliseen väkivaltaan liittyvän kuva-aineiston seulonnan selvittämättä viestin sisältöä muuten tai tuomatta esiin kuvan semanttista sisältöä.

Valtioneuvoston kirjelmässä tuodaan esiin myös laki sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) 272 §, jossa mahdollistetaan tietoturvan toteuttamiseksi viestinnän sisällön tarkastaminen koneellisesti ja mikäli se ei ole riittävää, niin myös manuaalisesti. Tietoturvan toteuttamista on pidettävä erittäin tärkeänä ja välttämättömänä yhteiskunnan toimintana, mutta samalla tavalla olisi arvioitava sitä, että lapsiin kohdistuvien vakavien seksuaalirikosten torjuntaa on pidettävä rikoksen uhrien ja yhteiskunnan kannalta erittäin tärkeänä yhteiskunnan tehtävänä.

Asetuksessa säädettävien toimenpiteiden välttämättömyyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös se, ovatko säädettävät keinot tehokkaita rikosten torjumiseksi. Poliisissa seksuaalirikoksia tutkivien poliisimiesten mukaan internetin palveluntarjoajilta saatavat ilmoitukset mahdollistavat tiedon saamisen sellaisista rikosepäilyistä, joista tietoa ei saataisi muuta kautta. Tällaiset rikosepäilyt saattavat johtaa rikoskokonaisuuksien esitutkintaan, joissa asianomistajia voi olla jopa useita satoja.

Merkittävä ero aiempaan asetusehdotukseen on siinä, että nyt käsittelevänä oleva muokattu ehdotus ei perustu viranomaisten antamiin määräyksiin vaan yritysten vapaaehtoiseen toimintaan, joka mahdollistetaan säätämällä oikeudesta käsitellä viestintään liittyviä tietoa. Asetusehdotus ei mahdollista viranomaisten pääsyä luottamuksellisen viestinnän tietoihin, jotka ovat kuten nykyisinkin, palveluita tarjoavien yritysten hallussa ja vain niissä tapauksissa, joissa yritysten palveluiden käyttäjä on toiminut lainvastaisesti esimerkiksi laitonta kuva-aineistoa levittämällä, välitetään tätä toimintaa koskeva tieto viranomaisille.

Kuten väliaikaisessa asetuksessa, niin käsiteltävänä olevassakin asetusehdotuksessa mahdollistettaisiin groomingin tunnistaminen. Grooming eli lasten houkuttelu seksuaalisiin tekoihin on erittäin yleistä, joka näkyy sekä poliisin tietoon tulleissa rikoksissa että rikosuhritutkimuksissa. Yksi rikoksentekijä voi kontaktoida lyhyessä ajassa erilaisissa internetin palveluissa kymmeniä tai satoja lapsia ja houkutella sekä kiristää näitä seksuaalisiin tekoihin. On kannatettavaa sallia internetin palveluntarjoajien pitää käytössä ja kehittää sellaisia menetelmiä, jotka mahdollistavat vakavien rikosten torjunnan ja internetin palveluiden käyttäjien suojelun seksuaaliselta väkivallalta.

5 Lopuksi

Yhteenvetona voidaan todeta, että muokattu asetusehdotus sisältää tarpeelliset, joskin jossain määrin riittämättömät keinot lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan torjunnan tason pitämiseksi nykyisellä tasolla. Mikäli asetusehdotusta ei hyväksytä ja väliaikaisen asetuksen voimassaoloa ei jatketa, niin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten torjunnan toimintaedellytykset heikkenevät maailmanlaajuisesti eivätkä vain Suomessa. Asetusehdotusta on muokattu merkittävästi muun muassa poistamalla tunnistamismääräys ja päästä päähän salattuun puuttuminen ja asetusehdollisuus tarjoaa mahdollisuuden viedä väliaikaisina instrumentteina säädetyn lainsäädännön osaksi pysyvämpää lainsäädäntöä.

Aiemman asetusehdotuksen käsittelyn vaiheissa on tuotu esiin, että ehdotetut toimenpiteet eivät välttämättä olisi rikostorjunnan kannalta tehokkaita tai asetuksessa säädettäville keinoille olisi olemassa vaihtoehtoisia menettelyitä. Kuten edellä on todettu, niin poliisin operatiivisten toimijoiden mukaan saatavat ilmoitukset rikosepäilyistä ovat välttämättömiä, jotta rikosvastuun toteuttaminen voitaisiin säilyttää nykyisellä tasolla.

Kritiikki käytössä olevia tunnistamisen menetelmiä kohtaan on myös sisältänyt mainin-nan siitä, että tunnistamisen menetelmiä voitaisiin kiertää teknisesti. Vapaaehtoisen tunnistamisen menetelmiä voidaan kiertää ja on totta, että osa rikollisista toimii esimerkiksi pimeässä verkossa. Vaikka edellä mainittu toiminta on mahdollista, niin tästä huolimatta internetin palveluissa välitettyihin viesteihin tai julkaisuihin liittyviä ilmoituksia lapsen seksuaalisesta väkivallasta lähetään eri valtioiden lainvalvontaviranomaisille kymmeniä tuhansia, joka osoittaa toiminnan tehokkuuden ja sen, että jo nykyisin käytössä olevat keinot eivät suojele kaikkia rikoksentekijöitä. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijät ovat usein samoissa internetin palveluissa kuin lapset ja nuoretkin ovat, jonka vuoksi pimeän verkon käyttö lasten houkutteluun seksuaalisiin tekoihin ei ole relevanttia.

Kimmo Ulkuniemi, Poliisihallitus

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 19.05.2025 klo 11:27. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi